

Svojo pravo veljavo so dobili takrat, kedar je začelo naše dirkarsko društvo svoje delovanje. Naši dirkarji so se poskusili najprvle doma na Cvenu, lanskega leta pri deželni razstavi v Gradci, povsod z dobrim uspehom. Od graške razstave so postali bolj imenitni, in sedaj že zahtevajo višji gospodje da bi naši dirkarji se poskusili s svojimi kobilami tudi na Beč ali v Linc. (Dalje prih.)

Iz Koroškega. (Razne novosti.) Kedar bode posvečevanje novega knezoškofa in upeljevanje v Celovci, to še ni znano natančno. — Strah zalgo slane bil je velik in opravičen. Hvala Bogu, južni vetrovi so nas nesreče oteli. Sedaj vse kaj lepo raste. — Celovski brezbožneži so podobo sv. Janeza napali in razdrapali, v noči od 19.—20. maja t. l. pa oskrunili podobo sv. Jožefa pri vratih stolne cerkve. Porotniki imajo pri sodnji zopet veliko dela, zraven številnih tatov dobijo pred se 4 moivce, 1 tolovaja, 2 zavoljo nesramnega posilstva in 3 požigavce. — V okrajih velikovskem se potepljejo ponarejeni srebrni goldinarji. — V Črni se je velik kamen odluščil, zadel v nekega hlapca, ter ga k priči ubil. — Svitli cesar so darovali 300 fl. za stavljenje šolskega poslopja pri sv. Filipu blizu Sonnegga. Učitelji g. Monzin v Libeličah, g. Bezjak v Celovci dobita prvo plačno doklado, g. Havliček v Feldkirchnu pa drugo. Za kurate v Vrata gre č. g. Vidovič, za župnika v Stari trg č. g. Lampersberger, v Pontablu za provizarja č. g. Globočnik in v Raibl č. g. Bostijančič. Umrli je č. g. Maks Mlakar, benediktinec v st. Paulu, Razpisani ste župniji sv. Kri in Zagorica do 16. juni t. l.

Politični ogled.

Avstrijske dežele. Z liberalci gre, hvala Bogu, čedalje bolj rakovo pot, in v svojej jezi se sami uže pred celim svetom smešijo. V državnem zboru so napravili celo „komedijo“ in všli. Grof Hohenwart je namreč te misli, da ne kaže, da bi kdo drug, kakor edino le državni zbor sam razsodil, kdo je po pravici bil izvoljen, kdo ne. Vsled tega je nasvetoval, naj odbor 24 mož prevdarja, kaj je storiti zoper to, da so liberalci, ker so pri volitvah v velikem posestvu v gornjej Avstriji bili propali, se pritožili pri najvišjem sodišči, kder je oča liberalcev, stari Schmerling, predsednik, ki je tudi res podpisal razsodbo, da se ni prav volilo. Grof Hohenwart je rekel, če pri tem ostane, tako se lahko državnemu zboru pravica za pravico iztrga in ga po tem takem še treba ni; saj liberalci Schmerling vse končno razsoja! Liberalci Herbst je grofu Hohenwartu ugovarjal, a ker je videl, da bi propal, je pobral hipoma šila in kopita ter zbežal iz zbornice, kder je on toliko let Avstriji v nesrečo gospodoval. Za njim pritiskali so vsi liberalci, se ve da tudi naš Schmerling in Forregger in Kaneri in Hackelberg in Pauer itd. s koroškimi dedi vred. Toda kam so šli? Najprej v

„kafehaus“, kder so si jezo s pivo ohladili, potem pa so šli na Kahlenberg, kder se dobro je in pije in je lep razgled črez ves Dunaj. Med tem pa so naši poslanci ne zmeneč se za pobeg liberalcev sprejeli grof Hohenwartov nasvet. To je bilo v petek, a v soboto so prišli liberalci skesani in pobiti v državni zbor nazaj ter so pomagali sklenoti zidanje železnice v Gališkem. Predlog g. Lienbacherjev zastran polajšav v ljudskih šolah bil je sprejet, čeravno so nemški liberalci ljuto se ustavljali. Pri tej priliki je gosp. Sness tudi naglašal glavni namen nove šole: ponemčevanje nemških narodov. Predsednik ga je zaradi nedostojnih besed pokregal. Zoper olajšave šolskih bremen glasovali so tudi Schmiderer, Forregger itd. Postavo zoper oderube potrdijo cesar kmalu. — Kranjski predsednik g. Winkler mudi se na Dunaji, morebiti nam donese razpust kranjskega deželnega zbora. — Južna železnica je lani imela 700.000 fl. menje dohodkov, Rudolfova pa precej več. — Cesarjevic Rudolf je bil v Budapešti sijajno sprejet. Nameraval je odpotovati v Prago pa se je vrnil na Dunaj k očetu, ker je princesinja Štefanija prevtrujena ali baje zbolela?

Vnanje države. Na Ruskem se je ves narod vzdignil zoper Jude, v Odesi so 300 judovskih hiš, krčem, šnopsarij itd. podrli in razdžali; Judi bežijo tropama iz Rusije. — Bismark boče zopet osnovati zvezo 3 cesarjev. Boji se Francoske, kder je Gambetta vse tako osnoval, da pri bodočih volitvah zmaga in brščas postane predsednik francoske republike. — Italijani še nimajo novih ministrov, konservativcev je premalo, ker se verni katoličani po strani držijo, liberalcev se pa kralj boji, ker ga nameravajo iztirati. — Tunis je sedaj v oblasti Francozov, toda turški sultan podpisava Arabe v boj in je res vže dvakrat prišlo do večje praske. Pri Chalemelu je palo 300 arabiskih Khrumirjev, a 28 Francozov. — Angleži prežijo na Egipt, ter hočejo deželo pograbit, brž, ko Francozje zasedejo Tunis popolnem. Tako gre turškemu sultanu čedalje huje; sedaj mora celo Grkom prepustiti v 3 mesecih skoraj celo Tesalijo in velik kos Epira; Albance je pa vendar užugal. Derviš-paša je več albanskih voditeljev ulovil in v Carigrad poslal. — Srbska skupščina zopet zboruje ter se ima posvetovati o noveji kupčijskeji nagodbi z Avstrijo.

Za poduk in kratek čas.

Poslanci dr. Tonkli, dr. Schmiderer, dr. Vošnjak pa Slovenci.

I. Lani je večina v državnem zboru prvič ozir vzela na nas uboge Slovence ter v znanej resoluciji, od našega poslanca g. dr. Vošnjaka nasvetovanej, naročila ministru za poduk in bogočastje, naj slovenskim dijakom v gimnazijah in realkah, potem učiteljskim pripravnikom na uči

teljiščih, priskrbi prilike, da se bodo v slovenskem jeziku podučevali, kakor se nemški dijaki v nemškem. Preteklo je celo leto pa ministerstvo razun nekaj malega na učiteljski v Ljubljani, ni storilo čisto nič za nas. Slovenski poslanci so toraj bili prisiljeni prilično razprave letošnjega proračuna ministerstvo resno vprašati, zakaj da se ni zgodilo nič, ter iz nova poudarjati pravične zahteve cesarju vselej zvestih in požrtvovalnih Slovencev gledé ravnopravnosti v srednjih šolah. Prvi se je zglasil g. dr. Tonkli. Goriški Slovenci smejo slobodno ponosni biti, da so poslali tako izvrstnega moža v državni zbor. Njegov govor nam pojasnjuje našo reč vsestranski, on se ozira na Slovence vseh pokrajin in je toraj velevažen, zanimiv in podučljiv. Glasi se po stenografnem zapisniku tako-le:

„Prevažna sta dva stavka vladinega programa: skrbela bode vlada enakomerno za duševne in materialne koristi vseh narodov v državi, in Avstrija bode zvesta svojemu zgodovinskemu poklicu branila pravice vseh dežel in narodov, nezrušljivo zvezanih v celoto. Ta program je z največjim veseljem pozdravil slovenski narod ter ga globoko v sice vsadil, kajti, besede njegove mu naznanjajo osvobojenje naroda iz žalostnega prejšnjega položaja, prenehanje tlačanja. Gotovo je primerno preiskovati, ali je vlada nasproti slovenskemu narodu izvršila svojo nalogo. A žalibože, gospoda, vlada našemu narodu ni izpolnila najskromniših zahtev, da ravno sedanja vlada je premnogo storila, kar še bujše žali narodno ravnopravnost.

Začnem naj z ljudsko šolo. Ljudska šola je gotovo oni zavod, ki ima razširjati omiko mej narod. Gotovo gospoda mi bode pritrtili, da se narod le lahko omika na podlagi narodovega jezika. Kaj pazljivo sem zasledoval v tej zbornici obravnave o prikračenji šolske dolžnosti, a le jednega govornika nisem zapazil, ki bi bil trdil, da se kakov narod s kakim drugim jezikom, ne pa z narodovim zamore omikati. To se tako razume samo po sebi, da tega nobeden govornik še omenil ni. In res bi človek mislil, da se tudi s slovenskim narodom tako ravna.

V mojej ožjej domovini, v grofiji goriške, je res dotična postava postavila ljudske šole na narodno podlago ter je mej Slovenci v teh učilnicah vpeljala slovenski učni jezik, mej Italijani pa italijanski. A to se je s časom premenilo. Visoka vlada in deželni svet sta namreč zaukazala, da se ima nemščina podučevati ne le na četvero-razrednicah, ampak tudi na dvorazrednicah in celo v enorazrednicah in sicer se je imajo vsi učenci učiti. Vsi pravi skušeni šolniki mi bodo radi pritrtili, da najspretniši učitelj, ki v 6 raznih oddelkih ali celo v osmih hoče natanko in vestno splovnati svojo nalogo, ne more dobiti v tednu le ene ure, katero bi otroke vadil tujega jezika. Ker se res tako godi, reči moram, da ti učitelji zaprav-

ljajo čas, ki bi ga za druge nauke res lahko vspešno porabili.

Še bolj čudno pa je to, da po grofiji goriške se morajo vsled vladine naredbe Slovenci učiti nemščine, ne pa Italijani (Čujte! na desnici). V Lahih slobodno določujejo starši in učenci, ali se hočejo učiti nemščine ali ne. Ta naredba očitno kaže, da bi vlada rada ponemčila slovenski narod, spričuje pa tudi, da pri nas ne veljajo za vse enake pravice. V Istri kakor po celem Primorskem je $\frac{2}{3}$ vseh prebivalcev Slovanov (Slovencev in Hrvatov) in le $\frac{1}{3}$ Italijanov in vendar se v premnogih šolah, ki so samim Slovincem in Hrvatom namenjene, podučuje le italijansko. Naj omenim le Pazinskega glavarstva. To šteje 32.000 Hrvatov in samo 6000 Lahov in vendar ni v celem glavarstvu le jedne šole s hrvatskim učnim jezikom, po vseh se izključljivo italijansko podučuje. (Čujte! na desnici).

In na Koroškem; v tej deželi je cela tretjina vseh prebivalcev Slovencev. Znano vam je, da se ondi slovenski pridiguje v 117 župnijah; v vsakej župniji bi imela biti vsaj ena šola, in najbrže je tudi, a vendar je na Koroškem po vseh šolah brez izjeme nemški učni jezik. (Čujte! na desnici). Temu tudi prav nič ni pomagala ona prošnja, ki jo je 95 katehetov podpisalo in pred dvema letoma poslalo deželnemu šolskemu svetu in visokemu ministerstvu. V tej prošnji so prosili naj bi slovenske otroke naučili vsaj slovenski čitati, ker drugače se še katekizma učiti ne morejo — in zanemariti se mora ves krščanski nauk. Iz tega previdite, kaki slabi nasledki se rodijo iz tega, da se pri slovenskih Korošcih slovenščina v šolah popolnoma prezira.

A to ravnanje ni le popolnoma navskriž z vladinim programom, temveč nasprotuje celo § 19 osnovnih postav. Ta paragraf namreč tudi prepoveduje, da bi se v kakej deželi otroci jedne narodnosti morali učiti jezik drugega naroda. Na Koroškem, gospoda, je slovenščina gotovo slovenskim prebivalcem deželni in materni jezik. Po § 19. je prepovedano, da bi se podučevali v tujem jeziku; po njem se smejo podučevati le slovenski. A godi se ravno narobe. Podučujejo se nemški, in materni jezik se popolnoma zanemarja. Če se tu ne prelamlja § 19 osnovnih postav, potem res ne vem, kako se bi prelamljal. In enako se godi v Istri.

V tej deželi se govori slovenski in hrvatski, ponekodi pa italijanski. Tudi osnovna postava prepoveduje, da bi se otroci slovenske in hrvatske narodnosti podučevali italijanski. Vendar se povsodi podučujejo italijanski in materinščina je naravnost izključena. Tu je pač prelom osnovne postave, kateremu treba v okom priti. Tudi po Krajskem in južnem Štajerskem se, če sem prav poduččen, v ljudske šole poleg slovenskega podučuje tudi nemščina. Iz navedenih raz-

logov to nikomur ne koristi, in zlasti v enorazrednicah se s tem le čas trati.

Kaj pa je z nadzorovanjem šol. Deželna postava za nadzorovanje šol je na Goriškem bila dana le za grofijo goriško in gradiško. Po tej postavi je Gorica sedež deželnemu šolskemu svetu; in tako je sprva tudi bilo; prav naravno, ker vsi članovi deželnega šolskega sveta stanujejo v Gorici. Kar je pozneje visoka vlada, ne mislim sedanje, po nekem ministerskem ukazu samovoljno prestavila sedež deželnega šolskega sveta iz Gorice v Trst. Vsled tega članovi ne morejo zmirom porabljeni uradnih spisov in tudi k sejam se zbirajo enkrat na mesec v Gorici. Ker se je poročevalec preselil v Trst, pridejo ta, predsednik deželnega šolskega sveta, zapisnikar in dva šolska nadzornika vsakrat v Gorico. Vsako tako potovanje velja 150 forintov — in celo leto 1800 forintov, katere bi leko drugodi koristnejše porabljali.

Po dotičnej deželnej postavi bi imel jeden izmed obeh strokovnjakov tudi nadzorovati šole po Goriškem. Postava je to določila, da bi prikrtila dotične stroške za posebnega šolskega nadzornika. A kaj je storila vlada? Tebi nič, meni nič je imenovala dva nadzornika za celo Primorsko s sedežem v Trstu. Vsled tega prihajata k sejam deželnega šolskega sveta goriškega dva deželna nadzornika, ki nista članova rečenega sveta; ta dva poročata svetu, če prav nista njegova članova; da nēmata pravice glasovati, razume se samo po sebi. Uže grof Coronini, prejšnji predsednik, je bil opomnil vlado na to napako, a vlada vendar nij izpolnila njegove opravičene zahteve. — Ker se s tem žali pravo, prelamlja se namreč dotična deželna postava, moram visokej vladi nehoté izreči željo, da resnobno zahtevam od nje, da prestavi deželni šolski svet iz Trsta v Gorico, t. j. tje, kjer je prej bil. Neka druga napaka pa je, da nadzornik za srednje šole zna samo nemški in italijanski, in primerno bi bilo, da bi vsak nadzornik znal jezik večine prebivalcev v deželi, kjer službuje. Sedaj preidem na srednje šole.

(Dalje prih.)

Smešničar 21. Ko je bilo v R. cib gostovanje, bil je oča starešina nek močno sposoben mož in je imel navado, da je rad pravil: „le čedni bodimo“. Ko so pogače na mizo prinesli, je hotel iti od mize, da bi se malo prehladil, pa nebi rad gostom neprilike delal, da bi ga vun pustili. Zato stopi čez mizo ali noga se mu zadene in pade ritanski v vročo pogačo. Ko se je izkobil, pristopijo neke ženske z žlicami, da bi pogačo s hlač postrgale. Drugi gostovajščaki pa so pravili: „oče starešina, le čedni bodimo!“

Radoslav Rižnar.

Razne stvari.

(Javno zahvalo blag. g. baronu Goedelnu) svojemu državnemu poslancu izrekajo občinski za-

stopi in krajni šolski sveti slov. graškega okraja pri sv. Martinu, pri sv. Ilji nad Turjakom, pri sv. Vidu Valdeškem, pri sv. Janži nad spod. Drauburgom, v Podgorji, na Razborji in g. Josip Barle ravnatelj slov. graške šole za blagodušna darila ob priliki cesarjevičeve poroke. Lepi dopis o svečanosti v Slov. Gradci priobčimo prav radi prihodnjič; krajšati ga nečemo.

(Vrli Središčanje) so kaj lepo obhajali cesarjevičovo poroko, to pa kot zavedeni Slovenci. Več poročamo prihodnjič. Omenimo le, da so odposlali do cesarjeviča slovensk telegram. Dobili so pa ta odgovor: Slavnemu občinskemu odboru v Središči in č. duhovnišču (Polstrau): Njegova cesarska visokost cesarjevič naslednik se zahvaljuje za lojalno voščilo, poslano mu o priliki njegove poroke in za izraz lojalnosti izrečene Njemu. Najvišji hofmeister Njegove cesarske visokosti.

Grof Bombelles.

(Dijaškemu semenišču) je č. g. Anton Vraz daroval 10 fl.

(Obsojeni) so bili v Celji Simon Zajc na 2 leti, Jurij Plohel na žive dni, Tomaž Ziegler 5 let, 17letni morivec Janez Ljubše na 3 leta.

(V Hrastniku) bil je 18. maja kasir v pre-mogovih jamah na Ojstrem g. Erik vitez plem. Hervay pokopan.

(Ptujska hranilnica) je mestu poklonila 3000 gold. na razpolago.

(Mostnina) ptujskega mosta pride v okrajnem zastopu dne 4. junija t. l. na dražbo.

(V Ljutomeru in Žavci) so osnovali podruž-nico družbe rudečega križa; slednjej predsednik je knez Salm.

(Znani dr. Strafella) je dne 10. maja toliko brbral o „deutsche Eiche“ v Ptuj, da naposled ni prav vedel, ali je cesarjeviču ime Rudolf ali Ruprecht. Mnogo rogoviležev od l. 1848 je uže šlo v pokoj. Spodobilo bi se tudi uže za Strafello.

(Mahrenberški notar) g. Rudl je djan v sod-niško preiskavo, ker je v telegramu do shoda liberalnih kmetov v Ivniku javno na duhovenstvo psoval.

1—2

Oznanilo.

Zavoljo prošnje za štipendije v znesku 100 fl. in 120 fl., katere je deželni odbor štajerski razpisal za 1. oktober 1881, se naj pogleda Oznanilo v štev. 20. „Slov. Gospo-darja od 19. maja 1881. Prošnje se imajo osobno predložiti konči do 31. jul. t. l. pri ravnateljstvu deželne kmetijske šole v Grottenhofu blizu Gradca.

V Gradci dne 23. apr. 1881.

Deželni odbor štajerski.